

EXAMENSARBETE

Våren 2010

Lärarytbildningen

Barns estetiska lärprocesser – En studie i hur och varför estetiska lärprocesser tillämpas i praktiken

Författare

Hanna Göransson

Viktoria Nilsson

Handledare

Elisabet Malmström

www.hkr.se

Barns estetiska lärprocesser

- En studie i hur och varför estetiska lärprocesser tillämpas i praktiken

Abstract

Syftet med denna uppsats är att undersöka hur estetiska lärprocesser används för att stimulera lärandet och utveckla barnen i förskolan och skolans verksamhet. För att få svar har undersökningen fokuserat på hur estetiska lärprocesser iscensätts i praktiken och kopplats till teori om hur dessa lärprocesser kan påverka barnens utveckling och lärande. Studien grundar sig på kvalitativa intervjuer gjorda på sex olika skolor med förskollärare och grundskollärare som jobbar i en 0-2, en musikklass och i en bildklass. Resultatet visade att estetiska lärprocesser iscensätts, genom temaarbete, i nästan alla typer av verksamheter men där finns undantag som verksamheten på en särskola. Här blir det svårt, enligt läraren som intervjuades, att använda sig av samma typ av temaarbeten som på de andra fem skolorna. Aspekterna lärarna utgår ifrån följer nästan samma mönster i de olika verksamheterna. Barnets språkutveckling och personlighetsutveckling är två av de viktigaste aspekterna. En annan viktig aspekt är fantasin som lärarna har ett stort jobb med att få barnen att behålla från förskolan och hela grundskolan igenom. Alla lärarna poängterade att det estetiska får barnen att vara delaktiga i sitt eget lärande och barnen får tillgång till det estetiska språket. För att det ska ske måste lärarna veta hur och varför barnen ska få tillgång till det estetiska språket och hur de ska lära sig att använda det. I vår undersökning framkom det att dokumentation är det vanligaste sättet att se om barnen uppnått målen och utvecklats inom det estetiska.

Ämnesord: estetiska lärprocesser, praktiken, aspekter, dokumentation, fantasi, kreativitet, språkutveckling, personlighetsutveckling

Innehållsförteckning

Förord.....	7
1 Inledning.....	8
1.1 Bakgrund.....	8
1.2 Definition av de estetiska ämnena.....	9
1.3 Syfte.....	10
1.4 Frågeställningar.....	10
1.5 Studiens begränsning.....	10
2 Litteraturgenomgång.....	11
2.1 Kultur och estetik och dagens undervisning.....	11
2.1.1 Kulturell och estetisk upplevelse.....	11
2.1.2 Verksamheternas förhållningssätt.....	12
2.2 värdegrunden och estetik.....	13
2.2.1 Estetik och demokrati.....	13
2.3 Utvecklingspsykologin och estetiska lärprocesser.....	13
2.3.1 Fantasi och kreativitet.....	14
2.4 Styrdokumenten och estetisk verksamhet.....	15
2.5 Vad litteraturen och forskningen säger om iscensättande av estetiska lärprocesser i förskolan och skolan.....	15
2.5.1 Vad är en estetisk lärprocess?.....	15
2.5.2 Iscensättning av estetiska lärprocesser.....	16
2.5.3 Forskning och estetiska lärprocesser.....	17
2.5.4 Förskolan.....	17
2.5.5 Skolan.....	18
2.6 Det estetiska språket.....	19
2.7 Det estetiska rummet.....	20
2.8 Lärare och estetiska lärprocesser.....	20
2.9 Dokumentation.....	22
3 Metod.....	23
3.1 Val av metod.....	23
3.2 Urval.....	23
3.3 Tillvägagångssätt.....	24
3.4 Bearbetning av materialet.....	25

4	Resultat och analys	26
4.1	Estetiska lärprocesser	26
4.1.1	I teorin	26
4.1.2	I praktiken.....	27
4.2	Planering utifrån styrdokumentet.....	27
4.3	Aspekter vid iscensättande av en estetisk lärprocess	28
4.3.1	Språkutveckling.....	28
4.3.2	Personlighetsutveckling	29
4.3.3	Intryck och uttryck	30
4.3.4	Fantasin	31
4.4	Dokumentation	31
5	Diskussion	32
5.1	Resultatdiskussion	32
5.1.1	Iscensättning av estetiska lärprocesser i förskolan och skolan	32
5.1.2	Aspekter att utgå ifrån	33
5.1.3	Uppföljning av barnens lärande.....	34
5.2	Metoddiskussion.....	35
5.3	Tillämpning.....	35
	Referenslista.....	36
	Bilagor 1-3.....	38

Förord

Vi vill tacka alla som ställt upp för oss under denna tid vi skrivit vår uppsats. Vi tackar alla de sex lärarna för att de ställde upp på våra intervjuer och gjorde studien genomförbar. Vi är tacksamma för att de stod ut med oss fast vi jagade dem i flera dagar och tjatade till oss intervjuerna. Vi tackar även vår handledare och de övriga i handledningsgruppen för all feedback och för svaren på alla våra frågor. Innan vi genomförde denna studie visste vi inte riktigt i vilken stor utsträckning de estetiska användes i förskola och skolan. Det var inget vi fokuserat på innan. Men nu efteråt ser vi det mycket tydligare och vägen fram till den insikten har varit intressant och lite krävande.

Kristianstad

23 maj 2010

Hanna och Viktoria

1 Inledning

Vi är två lärarstudenter som studerar till förskollärare respektive lärare för barn 6-12 år med ämnesinriktningen svenska/samhälle. Fokus kommer att ligga på de estetiska lärprocesserna i förskolan och de tidigare årskurserna i skolan, år 1-3, och kommer att behandla följande forskningsfråga; vad innebär estetiska lärprocesser i praktiken?

Vi vill ta reda på hur de estetiska lärprocesserna tillämpas och om det är så att all estetisk verksamhet är planerad och vilka aspekter planeringarna innehåller. Är det kanske så, att det är först då lärarna har en planering för olika iscensättningar som det går att vara spontan och göra utvecklingar?

Alla inblandade i förskolan och skolan refereras som lärarna och alla barn och elever som barn.

1.1 Bakgrund

Problemområdet estetiska lärprocesser är ett aktuellt kunskapsområde som lyfts fram i den nya propositionen *Bäst i klassen* (Regeringens proposition, 2009/10:89). Detta innebär att i framtiden ska lärarna förhålla sig till det i sin undervisning. Kunskapen om det ämnesspecifika och det ämnesöverskridande behöver utvecklas. Så vad innebär estetiska lärprocesser i praktiken?

Med denna forskningsfråga som utgångspunkt i uppsatsen kommer fokus ligga på att ta reda på hur en estetisk lärprocess iscensätts i förskolan och de tidigare årskurserna i skolan. Enligt Wiklund (2009) sker det genom olika tillvägagångssätt varav det främsta är planering: hur en planering ser ut, vilka aspekter utgår lärarna ifrån och finns det något annat som bidrar till ett iscensättande av en estetisk lärprocess. Planeringen kan sedan ge en grund för barnens spontanitet: lärarna fångar ett ögonblick då barnen ber att få rita, leka med lera eller något annat praktiskt. Spontaniteten sker inom planeringens ramar.

Det är sällan förskolorna och skolorna utnyttjar hela de estetiska ämnenas potential (Aulin – Gråhamn & Thavenius, 2003). Författarna menar att det leder till att lärarna

använder en spontan skapande verksamhet, dvs. tar tillvara på de tillfällen där barnen själva situerar ett lärande. Det situerade lärandet blir iscensatt i en kontext och planeras inte in i andra kontexter. Syftet med skapandet mister då sin meningsfullhet (Aulin – Gråhamn & Thavenius, 2003).

Att en estetisk lärprocess iscensätts på ett visst sätt kan ha samband med hur lärarna ser på processen, vad det är för något. En del i detta är vilket förhållningssätt lärarna har gentemot barnen och deras lärande (Wiklund, 2009). Säljö (2000) menar att lärarna ska sträva efter att ha en sociokulturell syn på barnens lärande så att det barnen skapar, skapas i samarbete med andra.

För att få en röd tråd i arbetet är uppsatsen upplagd genom att de estetiska ämnena definieras för att man sedan ska få en bättre förståelse för uppsatsens frågeställningar och forskningsbakgrund. Uppsatsen genomförs med att knyta ihop syfte, frågeställningar, litteraturgenomgång i en diskussion där de frågor vi ställt kommer att besvaras.

1.2 Definition av de estetiska ämnena

”Ordet estetik kommer från grekiskan och betyder ursprungligen den kunskap man får genom sinnen” (Paulsen, 1996, s.9).

”Estetik definieras som en kunskapsform som gör att vi kan uppfatta bilder, sätta samman saker och får föreställningar om sammanhang och helheter” (Wester, Landsfjord & Wiklund 2003, s. 72).

1.3 Syfte

Syftet med denna uppsats är att undersöka hur estetiska lärprocesser används för att stimulera lärandet och utveckla barnen i förskolan och skolans verksamhet, år 1-3. För att få svar ska undersökningen fokusera på hur estetiska lärprocesser iscensätts i praktiken och kopplas till teorier om hur dessa lärprocesser kan påverka barnens utveckling och lärande.

1.4 Frågeställningar

Hur och varför iscensätts estetisk lärprocesser i förskolan och skolan?

Vilka aspekter utgår lärarna från vid iscensättande av estetiska aktiviteter?

Hur följer lärarna upp barnens lärprocesser?

1.5 Studiens begränsning

Vi har valt att fokusera på de skolor som har en estetisk profil, genom att det står tydligt i verksamhets - och kursplanerna, för att få ett djupare material och perspektiv utifrån vår ingångspunkt.

2 Litteraturgenomgång

Här presenteras vad styrdokument, litteratur och forskningar säger om hur och varför estetiska lärprocesser ska tillämpas i teorin och praktiken. Med tillämpning i teorin menar vi vilket vetenskapligt stöd lärarna lutar sig mot.

2.1 Kultur och estetik och dagens undervisning

Wiklund (2009) anser att kultur och estetik finns förankrat i förskolan och ända upp till gymnasiet. Anledningen är "bildningsidealet" i den Svenska skolkulturen som ska ge alla chansen att uppleva en kulturell/estetisk upplevelse via musik, dans, teater, drama med mera. Dessa kunskapssituationer finns inte enbart att hämta från skolboken och inom skriftspråket utan även genom olika medier och genrer (Maner & Örtegren, 2003).

2.1.1 Kulturell och estetisk upplevelse

"Människan är en helhet och upplever med både tankar och känslor" (Paulsen, 1996, s.32). En upplevelse är något människan förnimmer via sinnen och kan även påverka känslomässigt. Upplevelsen kan likväl vara djup som ytlig och det intellektuella blir inte åsidosatt (Paulsen, 1996).

De karakteristiska dragen i den kulturella/estetiska upplevelsen är att barnet mottar impulser genom ett estetiskt möte (fokusering) och att barnet uppnår mening med de estetiska impulserna (perception). Det handlar även om att fysiologiska förändringar och känslöförändringar sker utifrån de estetiska impulserna (affekt). Ännu ett drag är att barnet analyserar de estetiska intrycken (kognition). Slutligen gör barnet en bedömning av de estetiska intrycken utifrån en sociokulturell ram med vissa värde- och normsystem (Paulsen, 1996).

Genom en estetisk upplevelse kan barnen utveckla grunden till sin förmåga att se på sig själva. Detta kan även ske genom skolans andra ämnen men genom det estetiska får barnen ett vidare språk som kan hjälpa till. Barnen skapar sig en identitet, oavsett om de är medvetna om det eller inte, redan från förskoleåldern och som fortsätter att forma barnen hela vägen upp i vuxen ålder (Wiklund, 2009).

En upplevelse kan även ske genom handling. Det som uppfattas via sinnen och känslorna kommer till uttryck i en estetisk handling utan att några ord behövs. Handlingen kan säga något om hur personen i fråga är, dvs. hur personen reagerar på olika situationer, vilka känslor personen sänder ut osv. (Paulsen, 1996).

2.1.2 Verksamheternas förhållningssätt

För att barnen ska kunna uppleva en estetisk upplevelse i förskolan och skolan, och skapa ett sociokulturellt lärande (Säljö, 2000), behöver dagens skolor, av alla dess slag, ha ett aktivt förhållningssätt till de kulturella påverkningar som finns i de ungas vardag som media, mode, reklam och populärkulturen m.m. Verksamheterna ska förbereda barnen för den marknadseestetiska vardagen som påverkar från morgon till kväll. Den påverkan barnen får utifrån, diskuteras och används i verksamheten (Aulin – Gråhamn & Thavenius, 2003). Det krävs av förskolan och skolan att det finns ett öppet sinne för nya intryck baserade på dagens kulturella utveckling. Barnen ska ta till sig de nya intrycken och lär sig uttrycka sina tankar och åsikter i förhållande till dem (Wiklund, 2009). Barnen ska ses som kunniga individer som påverkas och kan sitera egna lärandesituationer utifrån den kulturella utvecklingen (Säljö, 2000).

Wiklund (2009) anser att idag kan skolan ses som en viktig mötesplats där barnen kan uttrycka sina åsikter via estetiska uttryckssätt. Samhällets kulturella bakgrund och framtida utveckling påverkar dagens lärande i förskolan och skolan. Idag kan dataprogram köpas med syftet att lära barnen matematik, klockan, att läsa och skriva med mera. Dessa program kan barnen fortsätta att arbeta med hemma vilket gör att lärandet inte blir situerat till en speciell kontext (Wiklund, 2009). Precis som Säljö (2000) skriver så blir detta lärande ett lärande som även sker utanför skolmiljön. Detta blir ett resultat av det som barnen lärt sig i skolan eller så blir det tvärtom, barnen lär sig hemma först och tar den kunskapen med sig till skolan (Säljö, 2000).

Wiklund (2009) menar att oavsett så utvecklas möjligheterna för barnens lärande i takt med samhällets utveckling.

2.2 Värdegrunden och estetik

Förskolans och skolans värdegrund är en del av samhällets kulturella utveckling och betydelsefull för att samhället ska fungera. Kultur och estetik hör ihop och under kultur kommer värdegrunden in. Skolan måste förhålla sig till den kulturella utveckling som sker i dagens samhälle. Det är genom att arbeta, utifrån värdegrund, i förhållande till den kulturella delen av samhället som barnen lär sig hur de ska uppföra sig, vilka normer som ska följas, etik och moral (Wiklund, 2009).

De fem stöttepelarna i skolans värdegrund:

- Alla människors lika värde
- Människolivets okränkbarhet
- Individens frihet och integritet
- Jämställdhet mellan könen
- Solidaritet med svaga och utsatta (Wiklund, 2009, s.45).

Är skolans värdegrund en viktig aspekt att ta hänsyn till vid iscensättandet av estetiska processer? Hur förhåller sig dessa fem stöttepelare till de estetiska lärprocesser som sker i förskolan och skolan? (Wiklund, 2009).

2.2.1 Estetik och demokrati

Estetik och demokrati hänger ihop. Genom läroplanerna, Lpfö 98 och Lpo 94, får barnen en demokratisk fostran då läroplanerna säger att alla barn ska vara delaktiga i sitt eget lärande, kunna påverka och få ta ansvar. Detta sker i samspel med andra och här får barnen hävda sig genom yttrandefriheten som kan ske på olika sätt genom de estetiska ämnena. Aulin – Gråhamn och Thavenius (2003) tar upp att alla barn ska ges rätt till att få uttrycka sig genom estetiska ämnen i förskolan och skolan.

2.3 Utvecklingspsykologin och estetiska lärprocesser

Paulsen (1996) skriver att utvecklingspsykologin är den väsentligaste stöddisciplinen för de estetiska ämnena. Lärarna som strävar efter att utveckla barnens inre

kreativitet via estetiska ämnen, utvecklar barn som blir starka fysiskt och psykiskt. Målet är att barnen ska få en harmonisk uppväxt och lära sig att samspela med andra genom sina sinnen, tankar, känslor och sociala färdigheter. Det som ses viktigast är att barnen ska vara kreativa och få utlopp för sin lek och fantasi. Barnen ska finna lust i det de gör och inspireras till att vara spontana. Barnen ska finna aktiviteten meningsfull (Paulsen, 1996).

2.3.1 Fantasi och kreativitet

Fantasin finns beskriven i Wester, Lansfjord & Wiklund (2003) forskningsrapport som en kreativ aktivitet. Aktiviteten grundar sig på hjärnans kombinatoriska förmåga. Fantasin är grunden för alla kreativa aktiviteter inom det kulturella området. Enligt författarna är fantasin en livsviktig funktion. Fantasin finns alltid med människan och uppträder speciellt när nya erfarenheter görs.

Enligt Vygotskij (1995) lägger förskolan grunden för de estetiska lärprocesserna i skolan genom lek och fantasi. Fantasin finns kvar under skolåren men den får ett annat uttryck ju äldre barnen blir. Dessvärre blir det så att fantasin inte uppmuntras lika mycket i de lägre årskurserna, där det oftast är klassläraren som undervisar i alla ämnen även om läraren inte har utbildning i det. Det är först i de högre årskurserna som de estetiska ämneslärarna kommer in men då har kanske barnen inte kvar sin förmåga att fantisera på samma sätt längre och måste börja om på nytt igen (Vygotskij, 1995).

Sundin (2003) skriver att det är en utmaning för lärarna i skolan att bevara och utveckla förskolebarnets kreativa inställning genom skolåren. Det Sundin (2003) skriver fortsätter Lindstrand och Selander (2009) utveckla. Lärarnas roll i en estetisk lärprocess är viktig, då lärarna ska kunna handleda sina barn och aktiverar dem. Att lärarna tänker och agerar så här är grundläggande för att tydliggöra det estetiska lärandet i det pedagogiska lärandet. Det estetiska lärandet som sker i skolan handlar om att läraren ska kunna urskilja kvalitet från kvantitet. Om läraren har uppnått sitt mål ska barnen efter skolan vara allsidiga konsumenter av det estetiska utbud som finns i vårt samhälle (Lindstrand & Selander, 2009).

2.4 Styrdokumenten och estetisk verksamhet

Estetiken lyfts fram starkare idag än vad det gjort tidigare. ”De intellektuella och de praktiska, sinnliga och estetiska aspekterna ska uppmärksammas i skolan” (Löfroth & Vinderå 2009, s.12).

I läroplanen för förskolan, Lpfö 98 (Skolverket) står följande om hur estetiska aktiviteter ska tillämpas i förskolan: barnen ska i verksamheten få chansen att uttrycka sina tankar och åsikter med hjälp av olika material. Barnen ska även ges möjlighet att utveckla sina kreativa förmågor genom dans, bild, musik, lek, rörelse och drama. Vidare står det att barnens vilja, lust och fantasi till att vilja skapa ska ges utrymme och barnen skall uppmuntras att känna tilltro till sin egen förmåga att skapa (Skolverket).

I läroplanen för grundskolan, Lpo 94 (skolverket) står det att eleverna skall erbjudas och uppmuntras att få visa sina kunskaper och erfarenheter genom språk, bild, musik, drama och dans. Eleverna skall få uttrycka och uppleva sina känslor genom olika uttrycksformer. Skolan skall sträva efter att de estetiska aspekterna uppmärksammas (Skolverket).

2.5 Vad litteraturen och forskningen säger om iscensättande av estetiska lärprocesser i förskolan och skolan

Hur iscensätts en estetisk lärprocess och vad krävs för att den ska kunna iscensättas på ett utvecklande och stimulerande sätt för barnen i förskolan och skolan?

2.5.1 Vad är en estetisk lärprocess?

En estetisk lärprocess är en kunskapsprocess. Det finns ett samband mellan skapandet och inhämtning av nya kunskaper. Ett lärande som sker genom ett skapande är en kognitiv process det vill säga det kognitiva står i förhållande till de handlingar som utförs (Nygren – Landgärde & Borg, 2006).

I en estetisk lärprocess ses eleven som en medskapare istället för en "behållare" med obearbetad information anser Maner & Örtegren (2003). Det som sker i en estetisk lärprocess är att barnen lär sig "... knyta samman känslor, upplevelser, kunskaper, erfarenheter och analys till en helhet" (Wiklund, 2009, s. 20). Talspråket, skriftspråket och de estetiska språken används för att gestalta barnens lärande. En estetisk lärprocess handlar om att barnen ska lära sig förhålla sig till kunskap på ett öppet sätt i förhållande till olika tolkningar av verkligheten. Det handlar om att tolka saker på olika sätt genom musik, bild, dans och drama (Wiklund, 2009).

Genom det estetiska arbetet kan barnens självkänsla stärkas menar Maner & Örtegren (2003). Under en estetisk lärprocess sker en personlighetsutveckling hos barnen. Lärandet ser olika ut hos olika barn då det är individanpassat (Vygotskij, 1995). Vidare menar författaren att det är inte enbart en personlighetsutveckling som sker utan även en språkutveckling. Språkbegreppet vidgas och barnen lär sig att förmedla intryck och uttryck.

Wiklund (2009) anser att barnens roll i sitt eget lärande tar större plats. Genom användning av estetiska lärprocesser så kan alla barn, även de som har svårt för en del av verksamheten i förskolan och skolan nå måluppfyllelse på ett annat uttrycksätt än bara genom att skriva och läsa (Wiklund, 2009).

2.5.2 Iscensättning av estetiska lärprocesser

De estetiska ämnena betraktas som en del i verksamheten i förskolan och skolan. Arbetet med de skapande ämnena går ifrån disciplinering, som är mer vanligt i de teoretiska ämnena, till fritt skapande och konkret kommunikation istället. De estetiska ämnena finns med i förskolans verksamhet som en integrerad del och som en del i ett temaarbete. I skolan däremot blir de estetiska ämnena ett skilt ämne från de andra ämnena (Aulin- Gråhamn & Thavenius, 2003).

Estetiska lärprocesser är en angelägenhet för alla ämnen, inte endast de i sig estetiska ämnena (Maner & Örtegren 2003). Löfroth och Vinderå (2009) menar att man kan få in det estetiska i alla ämnena på ett eller annat sätt.

Förskolan har en bra grund att stå på för att iscensätta estetiska lärprocesser. Genom att arbeta tematiskt vävs de estetiska ämnena samman i en pedagogisk helhet, i förhållande till den övriga verksamheten. Det tematiska arbetet fortsätter upp i skolans lägre årskurser (Häikiö, 2007).

Förskolan och skolan har ett ansvar att se till att barnen får konkreta kunskaper. Här vävs de fyra F:en in: fakta – färdigheter – förståelse – förtrogenhet. Barnen ska ha kunskap om en del fakta och kunna behärska det de kan. Barnen ska utveckla en förståelse för vad de gör och kunna använda sina kunskaper i olika sammanhang, dvs. lärandet ska inte vara situerat till en kontext (Wiklund, 2009). Lärandet blir genom dessa fyra F:en konkret på ett sociokulturellt sätt om barnen samspekar och dela med sig av fakta och lär sig tillsammans att behärska den. Genom att barnen får förståelse för det de gör kan de skapa nya lärande situationer tillsammans med andra (Säljö, 2000)

2.5.3 Forskning och estetiska lärprocesser

Aulin – Gråhamn & Thavenius (2003) menar att det finns för lite forskning om hur de estetiska ämnena faktiskt tillämpas ute i verksamheterna. Det är en sak att det står i läroplanen och en annan sak att det eftersträvas i verkligheten. De verksamheter som verkligen arbetar med de estetiska ämnena som en självklarhet synliggörs inte i den grad de behöver för att kvalificeras i ett skolutvecklingsperspektiv. De olika verksamheterna skulle behöva vidga begreppen kunskap, kultur och estetik i överensstämmelse med förändringarna som sker i det kulturella samhället (Aulin – Gråhamn & Thavenius, 2003).

Vad man däremot har kommit fram till under forskning kring det estetiska är, precis som Nygren – Landgärde och Borg (2006) skriver i sin rapport, att ett skapande arbete främst är ett socialt arbete. Det är vanligast att en grupp människor sätter sig ner och skapar ett projekt tillsammans istället för individuella projekt.

2.5.4 Förskolan

I förskolan utvecklar barnen sitt tänkande och språk genom estetisk verksamhet via sångstunder och rytmik (Wiklund, 2009).

I förskolan används även de estetiska ämnena för att barnen skall få uppleva och lära sig att tillämpa estetiska erfarenheter och inte bara de kognitiva. Estetiska ämnen används för att locka fram barnens kreativa förmågor (Paulsen, 1996).

Vygotskij (1995) menar att i estetiska lärprocesser i förskolan finns det ett tydligt samband med barnens förmåga att fantisera. Det tydliga sambandet visar sig då leken hänger ihop med barnens förmåga att fantisera, då det är just i leken som barnens fantasier tydliggörs. Estetiska lärprocesser hänger ihop med fantasin vilket innebär att leken hänger ihop med barnens estetiska lärprocesser. När barnen uttrycker sig estetiskt blir det till en lek, en lek där just det autentiska och äkta skapandet sker. Slutsatsen av detta blir att barnens kreativitet får uttryck genom deras lek, barnen leker fram de estetiska lärprocesserna (Vygotskij, 1995).

2.5.5 Skolan

I jämförelse med förskolan handlar estetik i skolan mer om teknik, stilar och förhållningssätt (Sundin, 2003). Idag är det nästan enbart de estetiska ämnenas praktiska delar som lyfts i skolan. Mycket på grund av att de estetiska ämnena i läroplanen för skolan (Lpo94) har fått benämningen praktiskt estetiska ämnen (Wiklund, 2009).

I skolan är allt som händer en form av estetiskt lärande. Det estetiska lärandet kan både vara synligt och osynligt i skolans undervisningsformer. Tyvärr ges inte de estetiska ämnena lika stor plats i kärnverksamheten. Lärandet som sker via de kognitiva processerna ex. läsning och skrivning ges större plats. Detta kan leda till att de problembarn (Lindstrand & Selander, 2009) som har det svårt i skolan med de teoretiska ämnena inte får möjligheten att visa vad de kan genom ett annat sätt än de kognitiva processerna. I skolan ses de estetiska ämnena som ett avbrott från det teoretiska skolarbetet. De estetiska ämnena definieras som praktiskt skolarbete vilket leder till att dessa ämnen kan medverka till en förändring hos problembarnen (Lindstrand & Selander, 2009). Barnen får chansen att uppnå målen genom de praktiska ämnena.

2.6 Det estetiska språket

Aulin – Gråhamn och Thavenius (2003) skriver att det är i skolans verksamhet som barnen övar upp sin "yttrandekompetens" och "mottagarkompetens". Detta kan övas upp tidigt, redan på förskolan, och i båda dessa verksamheter tränar barnen sitt sätt att kommunicera och yttra sig via andra sätt än de kognitiva processerna. Vid samspel med andra kan barnen appropriera kunskaper från varandra och tillsammans skapa ett gemensamt "språk". Det är i mötet med andra människor man lättast kan uttrycka sig estetiskt. Målar man en tavla yttrar man sig och det finns mottagare, genom drama samspekar man med andra osv. (Aulin – Gråhamn & Thavenius, 2003).

Aulin – Gråhamn och Thavenius (2003) skriver att genom ett vidgat text – och språkbegrepp kan vi människor lättare anpassa oss till samhället. Vi lever i ett demokratiskt samhälle och detta lär vi oss i skolan från det att vi går på förskolan. Enligt författarna står det i läroplanerna att estetik och demokrati hör ihop. Alla har rätt, i förskolan och skolan, att utveckla det estetiska språket. I den språkliga utvecklingen hjälper de estetiska ämnena barnen i förskolan och skolan att skapa en mening med lärandet menar författarna.

För dagens samhälle betyder ett vidgat text – och språkbegrepp att barnen lättare kan följa med i den kulturella utvecklingen som sker. Människan lär sig via de estetiska ämnena att läsa av samhällets mönster, texter, normer osv. Människan uttrycker sina känslor på många sätt; sjunga, skriva låttexter, skriva en blogg, fotografera, dansa, spela in film osv. Det handlar inte enbart om att kunna läsa bokstäver och ord längre utan det handlar även om att kunna tolka alla uttryckssätt och skapa en mening med det. Genom det estetiska språket kan vi lättare internationalisera oss, vilket dagens samhälle kräver (Wiklund, 2009).

"Barn har rätt till alla sina språk, även de estetiska" (Wiklund, 2009, s. 31). Alla barn ska ges möjligheten att utveckla alla sina språk för att nå målen i förskolan och skolan. Än en gång kommer de fyra F:en in; fakta, färdigheter, förståelse och förtrogenhet. Man kan även lägga till två nya F; fantasi och förhållningssätt. Enligt författaren behövs fantasin för att uttrycka sig estetiskt och för att vidga sitt språk

(Wiklund, 2009). Fantasin är grunden för det abstrakta tänkandet enligt Vygotskij (1995). Genom att tillämpa sin fantasi kan man tolka det som ses. Den tolkning barnen använder sig av påverkas av lärarens förhållningssätt gentemot barnen och det som ska tolkas. Lärarnas förhållningssätt påverkar och influerar barnens förhållningssätt (Wiklund, 2009).

2.7 Det estetiska rummet

Den fysiska miljön måste planeras utifrån vad det är barnen ska skapa. Barnen måste känna att miljön lockar till fantasi och skapande. Rummet ska leda till att barnen koncentrerar sig djupare på en viss sak, exempelvis målning. I rummet för fantasi och skapande ska barnen få studera och reflektera över materialen och på så sätt jobba sig fram till ett skapande. Materialet ska i dessa rum finnas lättillgängligt för barnen så att de inte blir hindrade i sin kreativitet (Carlsen & Samuelsen, 1991).

2.8 Lärare och estetiska lärprocesser

Vad krävs av lärarna för att iscensätta en estetisk lärprocess?

Förskolans och skolans lärare anses behöva ha de förutsättningar som behövs för att jobba med de estetiska ämnena. I förskolan jobbar man ämnesövergripande i ett temaarbete. Då är alla lärarna i verksamheten med men har kanske inte kompetensen. I skolan delas lärarna upp i "praktisktestetiska" som bildlärare, idrottslärare, musiklärare och slöjdlärare osv. (Aulin – Gråhamn & Thavenius, 2003). I de lägre årskurserna i skolan finns det oftast inga ämnesutbildade lärare, detta gäller alla ämnen generellt sett, utan det är klassläraren som undervisar i alla ämnen. Det är först i de högre årskurserna som de "estetiska lärarna" kommer in och ställs mot de "teoretiska lärarna" vilket problematiserar elevernas rätt till målmedveten undervisning (Wiklund, 2009).

Wiklund (2009) skriver; lärarna måste, oavsett om de jobbar i förskolan eller skolan vara välbekanta och ha förståelse för ämnena som de ska undervisa i. De behöver även ha en förståelse för de ämnen som de inte undervisar i för att barnen ska

utvecklas. Lärarna måste veta vad barnen utvecklar för lärande i förskolans verksamhet och skolans ämnen för att få en helhet i deras lärande, se deras personlighetsutveckling och vidgade språkbegrepp. En lärare som arbetar med de estetiska ämnena bör förstå att de jobbar språkutvecklande. Denna kunskap är något som alla lärare i en skolverksamhet bör utveckla, de lärare som inte jobbar med estetiska ämnen behöver ändå utveckla ett estetiskt perspektiv i sina ämnen så att barnen kan gestalta sitt lärande på många olika sätt (Wiklund, 2009).

Regeringens proposition (2009/10:89) *Bäst i klassen* tar upp att dagens lärare i förskolan och skolan får högre krav ställda på sig på grund av samhällets utveckling socialt och kulturellt. Lärarnas kunskaper behöver förändras både när det gäller ämnesdjup och ämnesbredd. Lärarna ska utbilda barn som representerar den nya generationen, den generation som kan förändra och skapa nya livsstilar och beteendemönster.

Vidare står det i propositionen att det inte bara är lärarnas kunskaper som måste utvecklas utan det är utbildningen av lärarna som behöver möta lärarnas behov. Lärarna ska kunna utbilda sig inom fler ämnen lättare för att kunna undervisa i dessa (Regeringens proposition, 2009/10:89).

Kraven på lärarna i förskolan och skolan är att de inte enbart kan säga att de iscensatt en estetisk verksamhet genom att använda "fina" begrepp i sina kursplaner, utan lärarna måste lära sig att verkligen kunna iscensätta verksamheten i praktiken och dokumentera. Genom dokumentationen kan förhållningssättet lärarna har gentemot barnen och deras lärande tydliggöras. Det ska gestaltas i ett utvecklingsarbete vilket kan ske genom att lärarna möter andra lärare och ger varandra råd och tips (Aulin – Gråhamn & Thavenius, 2003).

Dessvärre ses det här med dokumentation som ett reellt problem. Verksamheterna känner sig för granskade. Detta kan bero på att det finns för lite forskning om denna typ av verksamhet. Det handlar även om att lärare känner sig åsidosatta gällande de estetiska ämnena och deras förhållningssätt gentemot dessa, den ekonomiska biten och det pedagogiska stödet. Främst gäller detta skolans verksamhet (Aulin – Gråhamn & Thavenius, 2003).

2.9 Dokumentation

Enligt Lenz Taguchi (1997) är dokumentation att göra det osynliga synligt. Wester, Landsfjord och Wiklund (2003) skriver att pedagogisk dokumentation är ett sätt för barnen att visa, utveckla och berika sina sinnesintryck via olika uttrycksformer. Dokumentationen synliggör inte enbart barnens färdiga tankar utan den gestaltar, förändrar, föder och synliggör barnens tidigare och nuvarande erfarenheter och upplevelser. Lenz Taguchi (1997) skriver att dokumentationen ska synliggöra barnen som rika och kompetenta när det gäller kunskap. Dokumentation ska vara utgångspunkten för barnens fortsatta kunskapsutveckling genom att vara fortlöpande. Dokumentation är en levande process enligt Lenz Taguchi (1997).

Lenz Taguchi (1997) beskriver pedagogisk dokumentation som ett kollektivt arbetsverktyg för lärarna. Lärarna kan tillsammans reflektera över barnens arbete och det är ett sätt att föra den pedagogiska processen framåt. Men det är även ett kollektivt arbetsverktyg lärare och barn emellan och detta får inte glömmas bort. Lärarna låter barnen återvända till det som är gjort för att på ett nytt sätt tolka tidigare upplevelser och utveckla dem framåt. Hur barnen tolkar de redan upplevda upplevelserna beror på lärarens förhållningssätt gentemot barnen och barnets lärande. Läraren och barnet måste kunna kommunicera om och via dokumentationen. Dokumentationen kan fungera som ett kommunikationsmedel. "Pedagogisk dokumentation är ett förhållningssätt och en kommunikation" (Lenz Taguchi, 1997, s 34).

3 Metod

Här beskrivs vilken intervjumetod vi använt oss av för denna studie.

3.1 Val av metod

För denna studie har kvalitativa intervjuer använts. Enligt Trost (2005) innebär en kvalitativ intervju att se verkligheten som intervjupersonen ser den för att sedan tolka vad detta innebär, sett ur det givna teoretiska perspektivet och den givna situationen (Trost, 2005). Kvalitativa intervjuer har syftet att fånga intervjupersonens uppfattningar och tolkningar av frågorna. Denscombe (2000) skriver att kärnpunkten i de kvalitativa intervjuerna är att fånga och urskilja processer, gemensamma drag och skillnader.

Genom att använda sig av kvalitativa intervjuer finns möjligheten att utveckla intervjufrågorna under intervjuerna. Om det skulle uppstå missförstånd kan frågorna omformuleras och missförstånd redas ut. Frågorna behöver inte heller följas i en viss ordning utan uppmärksamheten får ligga på att både den som intervjuar och informanten hoppar för att få en löpande intervju (Denscombe, 2000).

Trost (2005) skriver att syfte med intervjuerna är "att lära ... mer om den sociala verkligheten i vilken vi alla lever i" (Trost, 2005, s.23).

3.2 Urval

De sex skolorna har valts ut utifrån deras kursplaner och verksamhetsplaner med strävansmål mot det estetiska i förhållande till vårt syfte och frågeställningar. Skolorna hittades på kommunens hemsida där de låg i alfabetisk ordning.

Intervjuerna har genomförts i två förskolor, tre grundskolor och en särskola. Bland de intervjuade fanns en musiklärare och en bildlärare. Detta för att få ett så övergripande material som möjligt. Då de estetiska lärprocesserna iscensätts redan i förskolan har vi valt att rikta in oss på förskolan och skolans tidigare årskurser. Vi har

valt att intervjua musik- och bildlärare då bild och musik är ämnen som ofta återkommer i förskolan och skolan.

3.3 Tillvägagångssätt

Vi har ringt upp varje skola vi valt ut och presenterat oss, vilken utbildning vi går och vad vi ska skriva om. Lärarna fick möjligheter att diskutera med sina arbetslag under möten för att hitta den mest lämplige informanten.

Vi valde att inte visa intervju frågorna, se bilagor 1-3, för informanterna innan intervjuerna. Detta då vi ville ha spontana svar, annars hade informanterna kunnat förbereda svaren.

Innan intervjun startade frågade vi om det gick bra att vi spelade in allt som sades. Att namnen blir fingerade nämndes också. Under intervjun höll en av oss i själva intervjun och den andra förde fältanteckningar och skötte ljudinspelningen.

Vi har spelat in alla intervjuer med en digital diktafon och fört fältanteckningar. Dessa anteckningar ställdes sedan mot ljudinspelningarna. Detta för att vi ska få med allt som sägs men även för att kunna urskilja när läraren lägger in egna värderingar. På detta sätt kan vi även sitta ner i lugn och ro och bearbeta allt material. Denscombe (2000) tar upp att ljudinspelning är en stor fördel då man kan gå tillbaka och lyssna för att inte missa detaljer som kan vara viktiga. En ljudinspelning är även en fullständig dokumentation (Denscombe, 2000). Vi har även valt att transkribera alla intervjuerna.

Intervjuerna inleddes med att syftet för studien förklarades och vilken forskningsfråga som är av intresse (Trost, 2005). Vi har valt att ställa mer allmänna frågor, under en öppen och fri intervju med utrymme för vidare diskussion, till förskollärarna och grundskollärarna. Till ämneslärarna i de estetiska ämnena ställde vi även mer ämnesspecifika frågor. Till läraren i sarskolan ställde vi frågor som riktar sig mer till en verksamhet med funktionshindrade.

Alla ljudinspelningar har raderats efter hand. Alla vi intervjuat kommer även att vara oidentifierbara i rapporten. Intervjuerna tog mellan 17 –30 minuter.

Intervjuerna har enligt Trost (2005) varit focusintervjuer. Intervjun har ett fokus och handlar om ett tema, dvs. estetiska läroprocesser. Författaren menar att en seriös intervju ska ha ett fokus.

Den första intervjun genomfördes på en förskola (Lärare 1). Intervju nummer två tog plats på en grundskola. Läraren som intervjuades jobbar i en av bildklasserna. Läraren är även den som har startat upp bildverksamheten på skolan (Lärare 2). Läraren vi intervjuade för den tredje intervjun jobbar på en förskola. Förskolan har fem avdelningar och är mångkulturell (Lärare 3). Den fjärde intervjun genomfördes på en grundskola och läraren jobbar i en musikklass. Hon jobbar dock med år 6-9 vilket var fel årskurser för oss. Men hon tog upp saker som gäller de lägre åldrarna, år 1-3, också vilket gav oss material att jobba med (Lärare 4). Den femte läraren som intervjuades till denna studie jobbar på en särskola (Lärare 5). Sjätte och sista intervjun skedde på en grundskola med en förskollärare. Hon jobbar i en F-2:a (Lärare 6).

3.4 Bearbetning av materialet

Vi har lyssnat igenom ljudinspelningarna och plockat ut skillnader och likheter vilka vi har kategoriserat i ett innehåll. Intervjuerna transkriberades och kategorierna valdes ut efter att ha läst intervjuerna flera gånger. Vi har även fört fältanteckningar vid varje intervju som vi också utgått ifrån vid bearbetningen av materialet.

4 Resultat och analys

Här presenteras resultatet av de sex genomförda intervjuerna i kategoriserade underrubriker.

4.1 *Estetiska lärprocesser*

Alla informanter iscensätter estetiska lärprocesser men på olika sätt. Hur beror på saker som vilken profil skolan har, om skolan är mångkulturell och beroende av barnens förutsättningar. I alla sex skolorna finns det estetisk med dagligen, musikklasserna har musikverksamhet varje dag och bildklasserna har bildverksamhet. Särskolan arbetar med det estetiska via daglig kommunikation då det är det främsta kommunikationssättet i denna verksamhet. Förskolorna och grundskolan (F-2) får in det estetiska genom temaarbeten som sträcker sig över en längre period. Det är skolornas arbetssätt som är skillnaden, det fanns ingen exakt likhet.

Vid diskussionen med lärare 5 om hur estetiska lärprocesser ser ut svarade läraren att; "... den ser ju helt annorlunda ut än ett barn i förskolan och skolan". Den största skillnaden är att särskolan är mer beroende av det estetiska språket än de andra skolorna. De kan inte utesluta det estetiska. Särskolans barn har kanske inget tal eller skriftspråk så det estetiska får ta över och komplettera.

4.1.1 I teorin

"...jag tror mycket på det sociokulturella..." (lärare 6). Denna lärare var den enda som uttryckte klart vilken teoretisk lärandesyn hon utgår ifrån vid iscensättande av estetiska lärprocesser. Hon sa vidare att; "... man använder sig egentligen av samtliga... Jag tror ändå på en rik blandning. Det är upp till varje, det beror helt och hållet på vilken situation det handlar om".

Detta är den största skillnaden mellan lärare 6 och de andra lärarna. En del av lärarna pratade om att barnen ska vara delaktiga. Men de pratade inte om vilken

lärandesyn de har utan tolkade frågan om teorin som en fråga om de utgår från läroplanen. De lutar sig mot läroplanen istället för att luta sig mot en lärandeteori.

4.1.2 I praktiken

Fem utav de sex skolorna jobbar med temaarbeten, men på olika sätt. Vissa uttryckte det tydligt, att temaarbeten får genomsyra hela verksamheten, speciellt i förskolorna. Den ena förskolan poängterade att hela verksamheten inte styrs av temaarbeten. De arbetar utanför det också. Detta skiljer sig inte så mycket från verksamheten i grundskolan (F-2), att det inte är en nödvändighet att ha med exempelvis matten i temaarbetet. Emellertid så skiljer det sig från musikklassen. Deras temaverksamhet skiljer sig mycket beroende på vilken årskurs barnen går i. Bildklassen arbetar inte på samma sätt utan de har samma temaarbetsstruktur från årskurs 3-9. De arbetar dels genom att blanda in alla ämnen som behövs i temat och dels att vissa temaarbeten som blir mer klassiskt ämnesinriktade. "...vi integrerar så mycket det går när det faller sig naturligt, men vi integrerar ju inte så att vi kräks utan det måste funka" (lärare 2).

I bildklassen får barnen en speciell studieteknik då de jobbar med tankekartor som tvingar eleverna att formulera sig och beskriva fakta via pedagogiska bilder. Bilden används som ett pedagogiskt redskap.

Temaarbeten fungerar inte i särskolan. Barnen ligger på olika nivåer så arbetet blir helt och hållet individanpassat. De andra informanterna arbetar med teman vilket innebär att barnen arbetar gruppvis men sträva efter samma mål. I särskolan strävar barnen efter individuella mål men arbetar också gruppvis i så stor utsträckning som det går.

4.2 Planering utifrån styrdokumentet

Alla informanterna utgår från någon typ av planering; långtidsplanering, ämnesöverskridande planering och individuella planeringar. Det handlar om att hitta något som anammar alla. Det är barnen verksamheten ska utgå ifrån, exempelvis var de befinner sig så att de blir delaktiga. Barnens kulturella bakgrund och deras

förutsättningar är viktiga utgångspunkter, vilket visar sig tydligt på särskolan där planeringen är helt individanpassad.

”... sen har vi en önskelista som barnen får skriva upp om det är något så där speciellt som dem hemskt gärna skulle vilja göra och sen försöker vi ju då att uppfylla det när det går” (Lärare 3). Detta är ett sätt av många att få barnen delaktiga.

Planeringarna ska skapa en rik helhet genom att alla sinnen får vara med som utgångspunkt. Sen kan man utifrån planeringen låta barnen vara spontana men inom vissa ramar. I bildklassen har barnen egen planering men det sker också inom vissa ramar. Här arbetas med strävansmålen i läroplanen. Barnen introduceras i detta redan under de tidigare årskurserna vilket hjälper till mycket när barnen gör sina egna planeringar.

För fem utav de sex skolorna är barnens spontanitet ett inslag i planeringen på olika sätt. Barnen får föra sig mer fritt och använda det material som finns för att skapa egna lärandesituationer. Den skola som skiljer sig från de övriga är musikklassen. Instrumenten är dyra och barnen får lära sig att vara rädd om dem. Här är spontaniteten begränsad till styrda lärandesituationer. Risken är att barnen tar i sönder instrumenten om de får ”leka” med dem fritt. Det är lättare att ”leka” fritt med bildmaterial.

4.3 Aspekter vid iscensättande av en estetisk lärprocess

Skolorna utgår från olika aspekter vid iscensättandet av de estetiska lärprocesserna såsom språkutveckling, personlighetsutveckling, intryck och uttryck genom lek och fantasin.

4.3.1 Språkutveckling

Informanterna är överens om att barnens språkutveckling utvecklas via det estetiska. Barn som arbetar med det praktiska språket får lättare att uttrycka sig i andra ämnen som exempelvis svenskan och engelskan, när det gäller grundskolorna. I förskolan handlar det om att förtydliga talspråket med det praktiska språket genom sånger med

rörelser till. Man utgår även från bilder, det visuella, för att skapa ord för bilderna hos barnen. Ordet får en betydelse via bilden. I förskolan baseras verksamheten mycket på att upprepa för att befästa kunskapen hos barnen.

I grundskolan (F-2:an) användes lite av samma metod som i förskolan, visuella bilder leder till ord. Det är en mångkulturell klass där mycket praktiskt arbete används, till exempel stenar i matten, bilder i svenskan. Det går ut på att synliggöra för barnen via det praktiska språket i förhållande till talspråket. Barnen ska få en djupare förståelse. "Huvudsaken är att dom kommunicerar. Sen på vilket vis det får man ju se hur det blir" (lärare 5).

Det finns stora likheter mellan arbetet i särskolan och inläring av språket i förskolan. I båda dessa verksamheter arbetas det främst med de visuella bilderna för att skapa ett talspråk hos barnen. Bilderna leder till en ordförståelse. Kroppsspråket är också en gemensam nämnare.

4.3.2 Personlighetsutveckling

Likheter mellan de skolor som går in på personlig utveckling är att barnen, i alla verksamheter oavsett typ, lär sig ta ansvar. Barns förmåga till att ta eget ansvar är ett av verksamheternas strävansmål. Barnen ska inte vara så beroende av lärarna utan ska med eget ansvar skapa sin egna "arbetsplats". Lärarna strävar efter "...att man får dom att förstå att det här är en arbetsplats, det är inte något jäkla tivoli utan här är det jobb som gäller" (lärare 2).

En del av skolorna går även in på skolans värdegrund. Barnen lär sig att ta hänsyn till varandra genom verksamhetens temaarbete. I ett samarbete med andra måste barnen lära sig att lösa konflikter och förstå att något man säger kan sår andra. Detta kan göras på ett lekfullt sätt kopplat till temaarbetet.

Skillnaden är att musikklassens verksamhet är lite hårdare än de övriga skolornas. Musikklassens verksamhet förutsätter att barnen ska kunna klara av en del kärnämnen, som är borttagna, på sin fritid. Barnen får göra inträdesprov och de får

skriva på ett kontrakt när de börjar; vad som krävs av dem och hur mycket arbete de får lägga ner vid sidan av skolan.

4.3.3 Intryck och uttryck

Förskolorna har gemensamt att barnen uttrycker sig via leken men även genom att rita och måla. De spelar upp det de varit med om, dramatiserar. Barnen kan även uttrycka sig genom sång och dans. I grundskolan (F-2) sker barnens uttryckssätt under mer ordnade former. Men de vill inte begränsa barnen utan tar tillvara på barnens egna intressen. ”Jag tror att det ska vara roligt, man ska lära in på ett lustfyllt sätt och ibland ska man inte vara medveten om att man lär. Det är då det är bra” (lärare 6).

Bildklassens lärare uppmuntrar barnen till fritt skapande utanför klassrummet. Läraren menar att lärandet inte är situerat till enbart klassrummet. Det är barnen som skapar dessa läranden utanför klassrummet. Läraren i musikklassen talar mer om att det handlar om att skapa en process som leder fram till en färdig produkt. Processen sker i klassrummet och det är inte så mycket fritt skapande utanför klassrummet.

I särskolan uttrycker barnen sig via kroppsspråket och sina kommunikationskortor. Detta är inte helt olik förskolan, med de yngsta barnen, då de också använder sig av sitt kroppsspråk och visar med konkreta saker vad de vill göra om inte orden räcker till.

I särskolan ser rummen för skapande lite annorlunda ut än i de andra verksamheterna. Rummen är en avskalad miljö för att barnen inte klarar av en miljö där de kan uttrycka sig på olika sätt. Rummet ska bjuda in barnen till att bara vilja uttrycka sig på ett sätt exempelvis målning. I de andra verksamheterna är också rummen tilltalande för en skapande verksamhet men de är inte enbart inriktade på det. Det finns annat där som böcker, dokumentation uppsatt på väggarna mm.

4.3.4 Fantasin

"... i deras lek fantiserar dem mycket" (lärare 1). På förskolorna syns barnens fantasi tydligt i leken. De kan även sitta vid matbordet och berätta något de fantiserat ihop. Men den största gemensamma nämnaren mellan informanterna är att barnen ger uttryck för sina fantasier via estetiska uttryckssätt, både konkret och visuellt. Barnen ges, oavsett verksamhet utrymme för att fantisera. Lärarna försöker fånga upp detta och använda sig av det i den dagliga verksamheten och i planeringarna. På förskolorna sker detta via samtal med barnen.

4.4 Dokumentation

Alla skolorna dokumenterar. En del nämner att de har utvecklingssamtal med föräldrarna. Någon typ av temabok har de flesta som exempelvis temamapp, temapärm, minnespärm mm. "Varje elev har en minnespärm som sträcker sig från år 3-9" (lärare 4). Detta för att skapa reflektioner hos barnen.

Dessa temaböcker följer eleverna genom hela grundskolan. Båda förskolorna och grundskolan (F-2) sätter upp teckningar och övrigt som barnen jobbat med för att synliggöra processen.

De flesta skolor ordnar avslutningar där de visar upp vad de jobbat med, kabaréer, utställningar eller dramatiseringar inför föräldrarna. En skola använder sig även av en digital fotoram med rullande bilder.

Lärare 2 var den enda som pratade om svårigheterna med att dokumentera. Hon uttryckte det som så att; "...sen kommer helvetet och det är när man ska ge feedback på allt".

5 Diskussion

Här kommer vi att diskutera resultatet utifrån vår litteraturgenomgång och vårt syfte.

Frågeställningarna kommer också att ligga till grund för diskussionen:

Hur och varför iscensätts estetiska lärprocesser i förskolan och skolan?

Vilka aspekter utgår lärarna från vid iscensättande av estetiska aktiviteter?

Hur följer lärarna upp barnens lärprocesser?

Vi kommer även att föra en metoddiskussion som tar upp vårt sätt att intervjua och om resultatet kunnat få en annan vinkel.

5.1 Resultatdiskussion

Vi har delat upp diskussion i underrubriker utifrån våra frågeställningar.

5.1.1 Iscensättning av estetiska lärprocesser i förskolan och skolan

Genom våra intervjuer har vi kommit till slutsatsen att alla skolor iscensätter estetiska lärprocesser på ett eller annat sätt, även de skolor som inte har det estetiska som profil. Hur beror på olika saker men varför är som Wiklund (2009) skriver; anledningen är "bildningsidealet" i den Svenska skolkulturen. Alla barn ska få uppleva estetiska upplevelser via musik, dans, drama osv. Utifrån våra intervjuer kan vi även konstatera att nästan alla skolor använder sig av temarbeten. Det är som Häikiö (2007) skriver, att förskolan lägger grunden som skolan sedan utvecklar vidare. Lindstrand & Selander (2009) skriver att de estetiska ämnena inte ges så stor plats i kärnverksamheten men utifrån våra tolkningar av intervjuerna så får de estetiska ämnena ta plats genom temaverksamheten. De estetiska ämnena vävs in i kärnverksamheten. Aulin – Gråhamn & Thavenius (2003) säger emot detta. Författarna skriver att i skolan blir de estetiska ämnena skiljda ämnen från de övriga. Detta stämmer kanske i de högra årskurserna, där ämneslärare kommer in (Vygotskij, 1995).

Genom att arbeta tematiskt i skolan anser vi att det kan leda till att barnen i skolan mindre ofta hamnar i "problembarnsfacket" då de genom de praktiska estetiska

ämnena får olika verktyg att använda sig av. Lindstrand & Selander (2009) stödjer detta.

Det finns verksamheter som inte kan använda sig av temaarbeten som till exempel särskolan. Barnen är på helt olika utvecklingsnivåer. Det var under intervjun vi fick en större förståelse för varför temaarbeten inte fungerar i denna verksamhet, men bara för att temaarbeten inte sker här så innebär inte det att barnen inte upplever estetiska lärprocesser. Vi tror att det är tvärtom, barnen upplever fler estetiska lärprocesser än barn i vanliga förskolan och skolan. Wiklund (2009) skriver att i en estetisk lärprocess tar barnets roll i sitt eget lärande stor plats, och vi tror att den tar ännu större plats för barnen i särskolan.

Paulsen (1996) skriver att en estetisk upplevelse kan vara både djup och ytlig. I särskolan är man mycket mer beroende av det estetiska och verksamheten går mer på djupet av upplevelsen och även handlingen. Sinnena används och uttrycks på ett annat sätt än barnen i förskolan och i skolan men de finns där i allt barnen gör. Alla barn, oavsett verksamhet, upplever och uttrycker sig via sina sinnen men det kan te sig på olika sätt.

”... jag tror mycket på det sociokulturella...” (Lärare 6). De andra lärarna uttryckte inte det i klartext att de använder sig av den sociokulturella synen på barns lärande men vår tolkning är att de gör det. De nämnde allihop att barnen ska vara delaktiga och att dialogen med barnen är viktig. Genom att barnen är delaktiga tolkar vi att lärarna ser, precis som Säljö (2000) skriver, barnen som kunniga individer.

5.1.2 Aspekter att utgå ifrån

För denna studie är vi intresserade av vilka aspekter lärarna utgår ifrån vid planering och iscensättning av estetiska lärprocesser. Vi fick svar på detta både via litteraturgenomgången och våra sex intervjuer. Dessa står i förhållande till varandra. Aspekterna som författaren Vygotskij (1995) tar upp är; vidgad språkutveckling, personlighetsutveckling, intryck och uttryck och fantasin. Alla dessa aspekter är viktiga enligt intervjupersonerna, precis som vi anser. Det är dessa aspekter som formar de estetiska lärprocesserna. Man kan problematisera detta genom att tänka;

hur hade en estetisk lärprocess sett ut utan dessa aspekter? Hade det varit en estetisk lärprocess då? Som en av lärarna uttryckte sig; "... man vet inte vad som hade hänt om man inte gjort så..." (lärare 5). Detta är viktigt, enligt oss att fundera över vid planering.

"Jag tror att det ska vara roligt, man ska lära in på ett lustfyllt sätt och ibland ska man inte vara medveten om att man lär. Det är då det är bra" (lärare 6). Vi anser att detta också är en viktig aspekt att använda sig av vid planerandet. Genom att det är lustfyllt inhämtar barnen kunskaper på ett sätt som de kanske inte är medvetna om.

Wiklund (2009) ställde frågor angående värdegrunden: Är skolans värdegrund en viktig aspekt att ta hänsyn till vid iscensättandet av estetiska processer? Hur förhåller sig dessa fem stöttepelare till de estetiska lärprocesser som sker i förskolan och skolan? Utifrån vårt resultat kan vi svara på dessa. Varje gång barnen får vara delaktiga i sitt eget lärande kommer skolans värdegrund in. Lärarna behandlar barnen som likasinnade genom att involvera dem i verksamhetsarbetet. På förskolorna kan barnen leka sig till normer, etik och moral. I skolan pratar man även om hur man ska behandla varandra. Så ja, vi anser att värdegrunden är en viktig aspekt att ta hänsyn till.

Vi ställde följande fråga i inledningen; är det så att det är först då lärarna har en planering för olika iscensättningar som det går att vara spontan och göra utvecklingar? Denna fråga har vi inte fått svar på utifrån litteraturen utan via intervjuerna. Alla lärarna tog upp att lärprocesserna är planerade och organiserade. Men sen kan eleverna vara spontana och uttrycka sin fantasi och kreativitet inom planeringens ramar.

5.1.3 Uppföljning av barnens lärande

De sätt som skolorna dokumenterar, se resultat 4.4, tycker vi är bra. Det är dokumentation som följer barnen genom hela förskolan och skolan och de får visa upp processen för föräldrar. Men det är även en hjälp för lärarna att utvärdera sig själva; vilket förhållningssätt har jag som lärare gentemot barnen och deras lärande?

Visar sig detta under arbetes gång? Detta är två viktiga frågor, enligt oss, som man måste ställa sig som lärare.

5.2 Metoddiskussion

Några av de frågor vi ställde hade vi kunnat utveckla mer under intervjuernas gång. Detta för att få en annan vinkel på svaren som vi fick. Svaren blev inte riktigt så som vi hade väntat oss. När man genomför en kvalitativ intervju är en av fördelarna att man kan styra upp intervjun så att man får de svar man "fiskar" efter. Detta var vår svårighet.

5.3 Tillämpning

Efter genomgången studie anser vi att estetiska lärprocesser går att tillämpa i all verksamhet både i förskolan och i skolan. Det skulle behövas mer forskning om hur och varför de ska tillämpas i praktiken men de nya läroplanerna för förskolan och skolan är en bra bit på väg.

Referenslista

Aulin – Gråhamn, L. & Thavenius, J. (2003). *Kultur och estetik i skolan* Rapport: Malmö Högskola

Carlsen, K. & Samuelson Marius, A. (1991). *Intryck och uttryck* Runa förlag AB: Stockholm

Denscombe, M. (2000). *Forskningshandboken – för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna* Lund: Studentlitteratur.

Häikiö, T. (2007). *Barns estetiska lärprocesser* Göteborgs universitet

Lenz Taguchi, H. (1997). *Varför pedagogisk dokumentation* HLS förlag Stockholm

Lindstrand, F. & Selander, S. (red). (2009). *Estetiska lärprocesser* Studentlitteratur: Lund

Löfroth, G. & Vinderå, S. (2009). *Estetiska lärprocesser och kultur i skolan* Rapport, Riksteatern

Maner, A. & Örtegren, H. (2003). *En kulturskola för alla* Forskningsrapport nr 16, Myndigheten för skolutveckling

Nygren – Landgårds, C. & Borg, K. (red) (2006). *Lärandeprocesser genom skapande arbete i vetenskaplig belysning* Rapport nummer 21/2006

Paulsen, B. (1996). *Estetik i förskolan* Studentlitteratur: Lund

Sundin, B. (2003). *Estetik och pedagogik* Mareld AB: Sverige

Säljö, R. (2000). *Lärande i praktiken* Norstedts Akademiska förlag: Stockholm

Trost, J. (2005). *Kvalitativa intervjuer* Studentlitteratur: Lund

Vygotskij, Lev S. (1995). *Fantasi och kreativitet i barndomen* Daidalos AB: Göteborg

Wester, K. & Landsfjord, M. & Wiklund, U. (2003). *Faktisk Fantasi* Myndigheten för skolutveckling

Wiklund, U. (2009). *När kulturen knackar på skolans dörr* Sveriges utbildningsradio, UR

Proposition

Regeringen proposition *Bäst i klassen* (2009/10:89)

Bilagor 1-3

Bilagor med intervju frågor

Bilaga 1

Intervjufrågor till förskollärarna och grundskollärarna

Inledning av intervjun: läraren får berätta vilken utbildning han/hon har.

- **Estetisk lärprocess i teorin**

Hur ser en estetisk lärprocess ut för dig i teorin?

- **Estetisk lärprocess i praktiken**

Hur ser en estetisk lärprocess ut för dig i praktiken?

Hur iscensätter man en estetisk lärprocess i praktiken i förhållande till teorin?

- **Planering**

Vilka aspekter utgår du/ni ifrån vid iscensättandet av de estetiska lärprocesserna?

På vilket sätt är barnen delaktiga?

Tar ni vara på barnens egna spontana iscensättanden vid en planering?

Hur iscensätts de estetiska lärprocesserna i förhållande till resterande verksamhet?

Hur planeras rummet för fantasi och skapande?

- **Vidgat språkbegrepp**

För att utveckla barnens språkbegrepp, hur går du/ni tillväga med de estetiska lärprocesserna som grund?

- **Praktiskt språk**

Märker du/ni som lärare någon skillnad på barnens praktiska språk under och efter arbetet med de estetiska lärprocesserna?

- **Personlighets utveckling**

Kan du/ni se någon markant skillnad på barnens personlighetsutveckling under och efter arbetet med de estetiska lärprocesserna?

- **Intryck och uttryck**

Hur får barnen uttrycka sin intryck de fångar under de estetiska lärprocessernas gång?

Hur tar ni tillvara på de uttrycken, i förhållande till det estetiska?

- **Fantasin**

Hur uttrycker barnen sin fantasi?

Hur tar du/ni tillvara på barnens fantasi?

Vilket utrymme ges barnen till att använda sin fantasi i övriga verksamheten / undervisningen?

- **Dokumentation**

Hur följs barnens lärande upp?

- **Lärarna**

Tror du/ni att lärarens utbildning spelar stor roll vid intresset av iscensättning av de estetiska lärprocesserna?

Tror du/ni att en lärare känner sig mer säker vid iscensättandet av de estetiska lärprocesserna om han/hon har en utbildning eller ett intresse av det estetiska?

Bilaga 2

Intervjufrågor till estetisk ämnesläraren i en bildklass och en musikklass

Inledning av intervjun: läraren får berätta vilken utbildning han/hon har.

- **Estetisk lärprocess i teorin**

Hur ser en estetisk lärprocess ut för dig i teorin?

- **Estetisk lärprocess i praktiken**

Hur ser en estetisk lärprocess ut för dig i praktiken?

Hur iscensätter man en estetisk lärprocess i praktiken i förhållande till teorin?

Med bild/musik som estetisk grund, kan du/ni som lärare fastställa om fler estetiska processer tar form?

- **Planering**

Hur stor del får ämnet bild/musik ta av den hela verksamheten?

Vid planeringen, integrerar du/ni ämnet bild/musik med de andra ämnena?

Hur påverkar ämnet bild/musik den övriga verksamheten?

Vilka aspekter utgår du/ni ifrån vid iscensättandet av den estetiska lärprocessen i form av ämnet bild/musik?

På vilket sätt är barnen delaktiga?

Hur planeras rummet för fantasi och skapande?

- **Vidgat språkbegrepp**

För att utveckla barnens språkbegrepp, hur går du/ni tillväga med den estetiska lärprocessen, bild/musik, som grund?

- **Praktiskt språk**

Märker du/ni som lärare någon skillnad på barnens praktiska språk under och efter arbetet med den estetiska lärprocessen?

- **Personlighets utveckling**

Kan du/ni se någon markant skillnad på barnens personlighetsutveckling under och efter arbetet med den estetiska lärprocessen?

- **Intryck och uttryck**

Hur får barnen uttrycka sina intryck de fångar under den estetiska lärprocessens gång? Barnens egna spontana kreativitet osv.

Hur tar ni tillvara på dessa uttryck i förhållande till det estetiska?

- **Fantasin**

På vilket sätt uttrycker barnen sin fantasi?

Hur tar du/ni tillvara på barnens fantasi?

Vilket utrymme ges barnen till att använda sin fantasi i övriga verksamheten / undervisningen?

- **Dokumentation**

Hur följs barnens lärande upp?

- **Lärarna**

Tror du/ni att lärarens utbildning spelar stor roll vid intresset av iscensättning av de estetiska lärprocesserna?

Tror du/ni att en lärare känner sig mer säker vid iscensättandet av de estetiska lärprocesserna om han/hon har en utbildning eller ett intresse av det estetiska?

Bilaga 3

Intervjufrågor till lärarna i särskolan

Inledning av intervjun: läraren får berätta vilken utbildning han/hon har. Läraren får även berätta lite om de funktionshinder barnen har.

- **Estetisk lärprocess i teorin**

Hur ser en estetisk lärprocess ut för dig i teorin?

- **Estetisk lärprocess i praktiken**

Hur ser en estetisk lärprocess ut för dig i praktiken?

Hur iscensätter man en estetisk lärprocess i praktiken i förhållande till teorin?

- **Planering**

Vilka aspekter utgår du/ni ifrån vid iscensättandet av de estetiska lärprocesserna?

Spelar barnens funktionshinder en stor roll vid planerandet? Hur, vad och varför?

Vilken sorts planering utgår ni ifrån? Temaarbete?

På vilket sätt är barnen delaktiga?

Tar ni vara på barnens egna spontana iscensättanden vid en planering?

Hur iscensätts de estetiska lärprocesserna i förhållande till resterande verksamhet?

Hur planeras rummet för fantasi och skapande?

- **Vidgat språkbegrepp**

För att utveckla barnens språkbegrepp, hur går du/ni tillväga med de estetiska lärprocesserna som grund?

Spelar de estetiska läroprocesserna främst roll för att barnen ska utveckla ett kommunikations sätt?

- **Praktiskt språk**

Märker du/ni som lärare någon skillnad på barnens praktiska språk under och efter arbetet med de estetiska lärprocesserna?

- **Personlighets utveckling**

Kan du/ni se någon markant skillnad på barnens personlighetsutveckling under och efter arbetet med de estetiska lärprocesserna?

Sker denna utveckling på ett annat sätt hos de barn med funktionshinder än de som inte har något funktionshinder?

- **Intryck och uttryck**

Hur får barnen uttrycka sin intryck de fångar under de estetiska lärprocessernas gång?

Hur tar ni tillvara på dessa uttryck?

- **Fantasin**

På vilket sätt uttrycker barnen sin fantasi?

Hur tar du/ni tillvara på barnens fantasi?

Vilket utrymme ges barnen till att använda sin fantasi i övriga verksamheten / undervisningen?

- **Dokumentation**

Hur följs barnens lärande upp?

- **Lärarna**

Tror du/ni att lärarens utbildning spelar stor roll vid intresset av iscensättning av de estetiska lärprocesserna?

Tror du/ni att en lärare känner sig mer säker vid iscensättandet av de estetiska lärprocesserna om han/hon har en utbildning eller ett intresse av det estetiska?